

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra biologie

Terapie se zvířaty se zaměřením na canisterapii

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ľubica Oczková

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Mgr. Kristýna Janišová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškeré literární a informační zdroje.

V Olomouci dne 23. 6. 2015

.....
Podpis

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Kristýně Janišové, Ph.D. za cenné rady při psaní bakalářské práce a dále své rodině za podporu.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. CÍLE PRÁCE	7
3. METODIKA	8
4. TERAPIE SE ZVÍŘATY	9
4.1 Hlavní organizace v animoterapii.....	9
4.1.1 International Association of Human – Animal Interaction Organization	9
4.1.2 Pet Partners	10
4.1.3 European Society for Animal Assisted Therapy	10
4.1.4 Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům	11
4.1.5 Česká hiporehabilitační společnost	11
5. ETOLOGIE	12
6. DRUHY ANIMOTERAPIÍ	13
6.1 Hipoterapie.....	13
6.1.1 Plemena koní v hipoterapii.....	13
6.2 Felinoterapie	14
6.2.1 Plemena koček ve felinoterapii	15
6.3 Ornitoterapie	17
6.4 Drobní živočichové	20
6.4.1 Savci (<i>Mammalia</i>) - hlodavci (<i>Rodentia</i>)	20
6.4.2 Savci (<i>Mammalia</i>) – šelmy (<i>Carnivora</i>)	23
6.4.3 Plazi (<i>Reptilia</i>) – šupinatí (<i>Squamata</i>).....	23
6.4.4 Plži (<i>Gastropoda</i>) – plicnatí (<i>Pulmonata</i>).....	24
6.5 Apiterapie	24
6.6 Lamaterapie.....	25
6.7 Seznam animoterapeutických organizací	27
7. LEGISLATIVA V ANIMOTERAPII	29
7.1 Ochrana zvířat proti týrání	29
7.2 Welfare zvířat	31
7.2.1 Welfare vzdělávání	32
8. CANISTERAPIE	33
8.1 Etologie a vývoj psa	33
8.2 Pes v canisterapii	34
8.3 Welfare psa	36
8.4 Metody canisterapie	36
8.5 Historie canisterapie v České republice	37
8.6 Historie canisterapie ve Velké Británii	38
8.7 Srovnání vybrané britské a české canisterapeutické organizace	38
9. PRŮZKUM CANISTERAPIE	41
10. DISKUSE	47
11. ZÁVĚR	49
12. SEZNAM LITERATURY	50
13. SEZNAM ZKRATEK..	55

1. ÚVOD

Jak uvádí Zoran Nerandžić (2006) ve své knize Animoterapie aneb jak nás zvířata léčí, je důležité si neustále připomínat, že jsme součástí jednoho ekologického systému, a každé provinění vůči přírodě se nám vrátí. Příroda se nemstí, ale hledá rovnováhu.

V minulosti se zdravím nejčastěji rozuměla nepřítomnost choroby. Světová zdravotnická organizace však nyní vnímá zdraví jako celkový stav tělesné, duševní a sociální pohody. Jde tedy o komplexní pojem, který zdůrazňuje nejdůležitější aspekty kvality života. Už nejde pouze o to přežít, ale žít na co nejvyšší fyzické i duševní úrovni (Velemínský In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Kontakt s přírodou může působit léčivě a jedním z příkladů je terapie se zvířaty, která je i tématem práce. Při těchto terapiích byl vysledován a popsán fyziologický, psychologický i sociální pozitivní vliv na člověka (Galajdová L., Galajdová Z. 2011). Svoji přítomností zvířata pomáhají lidem zvýšit svoji sebekontrolu a přijmout odpovědnost. Zároveň se zvířata také podílejí na dosažení lepších komunikačních dovedností.

Termín terapie se zvířaty není již neznámý, lidé se k této formě terapie obracejí stále častěji. Ať už se věnují chovu domácích mazlíčků, kdy se do popředí zájmu v současnosti dostávají i exotická zvířata, cíleně navštěvují některou terapii jako například, hipoterapii nebo canisterapii. Chce-li ovšem člověk navázat a udržovat dobrý partnerský vztah se zvířetem, musí nejen respektovat jeho fyziologické potřeby a dbát o jeho dobrý zdravotní stav a fyzickou kondici, ale musí rovněž poznat specifčnosti jeho chování a respektovat individualitu svého zvířecího společníka a přítele (Velemínský In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Znalost etologie se stále více uplatňuje v chovu volně žijících i domestikovaných zvířat. V současné době se etologických poznatků využívá i k ochraně a zajištění pohody (welfare) zvířat v zemědělských chovech, laboratorních zvířat, v zoologických zahradách (Veselovský 2005). Etologie rovněž umožňuje uvědomit si dosud zřetelné vztahy člověka k říši zvířat.

2. Cíle práce

1. Uspořádání informací o terapiích se zvířaty, zmapování organizací v animoterapii. U vybraných druhů terapií popsat nejčastěji využívaná plemena a druhy zvířat. Vypracovat tabulku organizací zabývajících se animoterapií.
2. Přehled právních předpisů zabývajících se ochranou zvířat při veřejném vystoupení a seznámení s termínem „welfare“ zvířat.
3. V kapitole zaměřené na canisterapii vypracovat informace o etologii, vývoji a výběru vhodného psa pro canisterapii, welfare psa a metody canisterapie. Přehled historie canisterapie v České republice a ve Velké Británii. Srovnání vybrané organizace v České republice a ve Velké Británii zabývajících se canisterapií.
4. V návaznosti na zjištěné informace uskutečnit průzkum mezi aktivními canisterapeuty a zjistit jejich názor a zkušenosti s canisterapií.

3. Metodika

Práce je zaměřena na literární rešerši poznatků o vybraných druzích animoterapií, kterou jsem čerpala z literárních a internetových zdrojů.

Legislativní část zaměřenou na ochranu zvířat jsem především získávala ze Sbírký zákonů České republiky. Bylo potřeba prostudovat zákon na ochranu zvířat 246/1992 Sb.

Pro srovnání dvou organizací zabývajících se canisterapií, jsem si vybrala Pets As Therapy působící ve Velké Británii a v České republice organizaci Podané ruce. Kritériem pro výběr organizace bylo nejrozsáhlejší působení v této oblasti v dané zemi.

Poslední část práce navazuje na získanou teorii. Pro průzkum v canisterapii byly emailem rozeslány otevřené otázky aktivním canisterapeutům v České republice, Velké Británii a USA. Celkem deset otázek je tvořeno dle teorie v rešeršní části a jsou zaměřeny na zkušenosti canisterapeutů s canisterapií a na jejich názory o současném stavu canisterapie v zemi, kde ji praktikují.

Z navrácených odpovědí jsem si vybrala čtyři odpovědi canisterapeutů s různou délkou aktivního působení z České republiky a jedné ze zahraničí, které jsem následně porovnála. Odpovědi jsou uváděny anonymně.

4. Terapie se zvířaty

Nejčastěji používané označení v české literatuře pro terapii se zvířaty jsou animoterapie či zooterapie. Termín animoterapie jsem si zvolila i ve své práci.

Iva Jiskrová (2012) definuje animoterapii jako léčbu pomocí zvířat, která zahrnuje i péči o ně, dotýkání, hlazení, kontakt s nimi, komunikaci přes zvíře. Využívá interakce člověka a zvířete k této činnosti speciálně vycvičeného.

4.1 Hlavní organizace v animoterapii

Mezi organizace zabývající se vzájemnými vztahy mezi lidmi a zvířaty řadíme mezinárodní organizace jako, International Association of Human-Animal Interaction Organization (IAHAIO), Pet Partners a European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT).

V české republice terapie se zvířaty zastřešují Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ) a Česká hiporehabilitační společnost (ČHS).

4.1.1 International Association of Human – Animal Interaction Organization

IAHAIO je světová zastřešující organizace mnoha asociací, zabývající se výzkumem, vzděláváním a praxí v interakci lidí a zvířat (Iahaio.org 2015).

IAHAIO je hlavním pořadatelem mezinárodních konferencí se zaměřením právě na podporu soužití člověka a zvířat. Konference se konají jednou za tři roky a jde o setkání členů asociace a vědců, kteří zde mohou prezentovat výsledky své vědecké práce. Zatím poslední konference se uskutečnila v červenci 2014 v Holandském Amsterdamu.

V roce 2015 se také pořádá symposium v Dánské Kodani. Tématem je postupování v interakci lidí a zvířat přes hranice: Vytvářející se cesta k budoucnosti (Iahaio.org 2015).

Členové svazu IAHAIO, jsou toho názoru, že za kvalitu života zvířat jsou velkou měrou zodpovědní jejich cvičitelé a také lidé, kteří nabízejí schopnosti těchto zvířat jiným lidem. Programy, které nabízejí aktivity a terapie za pomocí zvířat, by měly zaručit, že je provádějí kvalifikovaní spolupracovníci a že jsou dodržována určitá pravidla, která jsou pravidelně kontrolována (iahaio.org/files/declarationprague.pdf 2015).

Na své valné hromadě v Praze v září 1998 stanovili členové IAHAIO čtyři zásadní směrnice.

1. Jsou využívána pouze ta zvířata, která byla vycvičena metodou pozitivní motivace a která jsou chována a ošetřována v souladu se svými potřebami.

2. Jsou provedena všechna opatření, aby nebyla dotyčná zvířata vystavena žádným negativním vlivům.
3. Zapojení asistenčních nebo terapeutických zvířat je potenciálně prospěšné v každém případě.
4. Základní standardy jsou na místě k zajištění bezpečnosti, řízení rizik, fyzické a emocionální bezpečnosti, zdraví, základní důvěře a svobodné volbě, osobnímu prostoru, vhodnému přidělování programových zdrojů, k jasně definovaným rolím, důvěrnosti a poskytování školení pro všechny podílející se osoby.

Organizace, které se zavážou řídit se podle uvedených směrnic, mohou být přijaty jako řádní členové organizace IAHAIO (iahaio.org/files/declarationprague.pdf 2015).

4.1.2 Pet Partners

Pet partners, do roku 2012 známá jako Delta society je mezinárodní nadace pro ochranu přírody a vztahy mezi zvířaty a lidmi. Byla založena v roce 1970 v USA a jejím hlavním zaměřením je terapie pomocí zvířat. Sestavila metodiky, praktické standardy a systémy výuky v animoterapii. Programy Pet Partners se zaměřují na zlepšování lidského zdraví prostřednictvím pozitivní interakce s léčbou, služeb a domácích zvířat (Petpartners.org 2015).

4.1.3 European Society for Animal Assisted Therapy

Evropská asociace vznikla v roce 2004 v Rakousku. Zakládající organizace byly ze zemí: Rakousko, Česká republika, Německo, Švýcarsko, Maďarsko (Tichá In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007). Hlavním úkolem ESAAT je výzkumná a propagační činnost v oblasti animoterapie. Dalším cílem bylo stanovit základní pravidla pro vzdělávání a odborné přípravy v oblasti animoterapie a standardizovat vzdělávání a odborné přípravy v rámci EU, a pokud možno i v jiných zemích (Esaat.org 2015).

4.1.4 Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

Cílem asociace je podporovat odpovědný přístup k chovu malých zvířat v rodinách a různých zařízeních a vzdělávat širokou veřejnost. Praktickými programy informuje o těch, kteří pracují se zvířaty, napomáhá chovatelům v jejich péči o malá zvířata. AOVZ sdružuje odborníky z

různých vědních disciplín jako psychologie, psychiatrie, pedagogiky, sociální práce, zoologie, etologie, zvěrolékařství. Je také členem organizace IAHAIO (AOVZ.cz 2007).

4.1.5 Česká hiporehabilitační společnost

Česká hiporehabilitační společnost (ČHS) vznikla v roce 1991 a jejím cílem je prosazovat a udržovat odborné provádění metody, školit pracovníky, sloužit jako informační databáze, pomáhat při zakládání hiporehabilitačních středisek. ČHS navazuje a udržuje kontakt s příslušnými odbornými organizacemi v Čechách i na mezinárodní úrovni a rozvíjí kontakty se společnostmi podobného zaměření. Dále organizuje a účastní se aktivit vedoucích k naplnění svého poslání, zejména se jedná o školení odborníků v oblasti hipoterapie, aktivit s využitím koní, psychoterapie pomocí koní a přípravy hiporehabilitačních koní. (Chs.unas.cz 2009).

5. Etologie

Čím více známe chování svého zvířecího partnera, tím lépe můžeme z jeho projevů předvídat jeho budoucí chování.

Dle Jebavého a kol. (2012) je posláním etologie studium zvířecího chování pomocí biologických metod. Má nejužší vztah ke genetice, fyziologii a ekologii. Je možno ji klasifikovat z mnoha hledisek, zda sleduje chování jednotlivců či populací v přirozených nebo experimentálních podmínkách, jedná-li se o chování normální či patologické, jakým jiným disciplínám slouží její výsledky.

Veselovský (2005) uvádí, že nositelé Nobelovy ceny – Konrad Lorenz, Niko Tinbergen a Karl von Frisch v první polovině 20. století prokázali, že chování živočicha není jen soubor nepodmíněných reflexů, které stereotypně a jednoduše odpovídají na vnější podněty, ale řídí se jednoduchými či složitějšími programy připravenými v nervové soustavě, které se původně označovali jako instinkty, dnes se jim raději říká vrozené vzorce chování.

Jednotlivé vzorce a typy chování můžeme členit na zděděné, vrozené a získané. Zděděné chování je dáno genetickou výbavou získanou od rodičů v okamžiku početí. Vrozené chování je přítomno po narození nebo vylíhnutí a je kombinací zděděného chování a rané zkušenosti z nitroděložního prostředí u savců nebo prostředí vajíčka u ptáků a plazů (Jebavý a kol. 2012). Získané chování navazuje na obě předchozí a představuje to, co je mládě schopno se naučit po narození. V průběhu celé ontogeneze se chování postupně pozměňuje vlivem nových zkušeností a poznatků z vnitrodruhové nebo mezidruhové komunikace či z interakcí s různým prostředím.

6. Druhy animoterapií

6.1 Hipoterapie

Soužití koně a člověka je pradávné. Většinou se udává, že první kůň byl pro potřeby člověka zkrocen asi před pěti nebo šesti tisíci lety, v mladší době kamenné. Do té doby sloužil hlavně jako zdroj obživy člověka (Jiskrová 2012).

Dle Nerandžiče (2006) pocházejí první zmínky o léčebném využití koní od jihoamerických indiánů, kteří nechávali své bojovníky ležet napříč přes hřbet koně, jenž musel chodit nebo klusat. Rytmičtý pohyb koňského hřbetu masíroval hrudní koš bojovníka a poloha napříč zase udržovala volné dýchací cesty.

Jiskrová (2012) je toho názoru, že kůň je schopen vnímat podprahové signály, které člověku běžně unikají, a velmi citlivě vnímá aktuální naladění člověka. Dokáže okamžitě reagovat na formy verbální, ale i neverbální komunikace.

Hipoterapie v sobě zahrnuje všechny složky tzv. ucelené rehabilitace, proto je kůň oproti jiným zvířatům velmi vhodný pro terapeutickou spolupráci. „*Kůň může léčit v pravém slova smyslu, asistovat při léčbě, sloužit jako prostředek ke vtažení klienta do léčby, či napomoci jeho resocializaci. Hřbet koně je unikátním zdrojem pohybových impulzů*“ (Kolektiv autorů 2012, str. 21.).

6.1.1 Plemena koní v hipoterapii

Při dlouhodobém sledování koní zařazených do hipoterapie se setkáváme častěji s koňmi určitých plemen.

Nejrozšířenějším plemenem v České republice je **český teplokrevník**. Má klidný, ale živý temperament, proto je do hiporehabilitace zařazeno nejvíce koní tohoto plemene (Buráňová Tillerová 2015).

Obr. 6 Český teplokrevník (Zdroj: <http://www.ifauna.cz>)

Do hiporehabilitace je u nás zařazováno také plemeno **klusák**. Klusáci suplují koně středního rámce. Jsou to koně tvrdé konstituce a často živého temperamentu (Jiskrová 2012).

Obr. 7 Klusák (Zdroj: <http://www.ifauna.cz>)

Huculský kůň je vytrvalý, skromný, s klidným temperamentem (Buráňová Tillerová 2015). V počátcích rozvoje hiporehabilitace byl u nás doporučován jako nejvhodnější plemeno. Později se ale projevilo, že krátké, málo prostorné chody hucula spolu s minimálními impulzy vycházejícími z jeho hřbetu jsou pro jeho využití v terapii zcela limitující (Jiskrová 2012).

Obr. 8 Huculský kůň (Zdroj: <http://www.huculove.cz>)

6.2 Felinoterapie

Kočky spolu se psy patří k nejčastěji chovaným zvířecím společníkům. K jejich domestikaci došlo přibližně před 10 až 11 tisíci lety. Lidskou historií prošli v mnoha, často protikladných, rolích. Nyní se s nimi setkáváme nejčastěji jako jedním ze zvířecích partnerů člověka a také v roli koterapeuta v oblasti animoterapie (Kolektiv autorů 2013)

Dle Hypšové (2004) je felinoterapie pozitivní působení kočky na člověka, přičemž tento pozitivní vliv byl zaznamenán především v oblasti nálad, psycho-sociálních vztahů a

uvolňování napětí, to znamená při zmírnění stresu, deprese, psychických poruch, rodinné krize nebo při smutku ze ztráty nejbližšího (Hypšová, In: Sborník příspěvků 2004).

Kočka je přirozený biorezonátor, propouští rezonanční vibraci celým svým tělem. Při ležení na lidském těle a následném předení začínají svaly, dýchání a krevní oběh člověka postupně rezonovat souhlasně s kočičími vibracemi, čímž se harmonizují a uvolňují. Všechny kočky bez výjimky na rase, věku, pohlaví nebo velikosti předou o stejné frekvenci 24 cyklů za minutu (biorezonance.info/cz 2015).

Mezi další pozitivní vliv koček při terapiích, patří také taktilní stimul, díky jejich ať už dlouhé či krátké srsti. Nerandžič (2006) uvádí, že díky hlazení při němž jsou ruce drážděny chlupy a prohřívány, dochází k zesílení reflexu ruky.

Pozitivní působení vzájemné interakce mezi člověkem a kočkou nesmí sloužit pouze klientovi, ale musí mít pozitivní vliv i na kočku, která se terapie účastní. Důležité je, aby kočky samy cítily radost z kontaktu s lidmi, včetně vzájemných dotyků. Pokud by byla kočka do účasti nucena, terapie by se mohla stát i nebezpečnou (Kolektiv autorů 2013)

Při výběru kočky pro felinoterapii hrají důležitou roli její povahové vlastnosti. Mezi ně řadíme zejména klid, mírnost, vnímavost, touhu po dotycích lidských rukou a určitou formu exhibicionismu (Hypšová In: Sborník příspěvků 2004). Hypšová (2007) dále uvádí konkrétní plemena koček, která byla vyzkoušena jako nejvhodnější pro felinoterapii (Hypšová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

6.2.1 Plemena koček ve felinoterapii

Siamské kočky jsou jedno z nejstarších plemen, původem z jihovýchodní Asie. Jsou vysoce inteligentní a oddané svému majiteli (Taylor 2005). Charakterizuje je štíhlé, dobře osvalené a pružné tělo na vysokých nohou a protáhlá hlava klínovitého tvaru s rovným nosem a velkýma ušima. Srst je krátká s typickým zbarvením, kdy okrajové části těla jsou tmavšího osrstění než zbytek těla (Hypšová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Obr. 1 Siamská kočka (Zdroj: <http://www.srdcemprokocky.cz>)

Plemeno **mainské mývalí kočky** bylo oficiálně uznáno v USA roku 1976. Tyto kočky jsou robustní se středně dlouhou srstí, která odpuzuje vodu (Taylor 2005). Jsou společenské a přítulné k lidem. Hypšová (2007) upozorňuje na nevýhodu pro felinoterapii, jež může být hmotnost tohoto plemene, dospělí kocouři mohou dosahovat až 12kg (Hypšová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Obr. 2 Mainská mývalí kočka (Zdroj: <http://www.chovzvirat.cz>)

Ragdoll je plemeno jež vzniklo r. 1960 v USA a stalo se velmi oblíbeným. Charakteristickým znakem je jejich snížený svalový tonus. Vůči ostatním zvířatům jsou ragdollové snášenliví, přátelští a oddaní (Taylor 2005). Jak uvádí Hypšová (2007) ragdollové jsou na svou rodinu velmi vázaní a její ztráta může mít ničivý dopad na povahu i na jejich imunitní systém (Hypšová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Obr. 3 Ragdoll (Zdroj: <http://animalia-life.com>)

Britská kočka patří k nejoblíbenějším krátkosrstým plemenům v Evropě, byla vyšlechtěna koncem 19. století. Charakteristické je pro ni robustní tělo a kulatá hlava (Kolektiv autorů 2012). Má bystré smysly je přátelská a velmi klidná. Výhodou je, že se dobře snáší s ostatními kočkami (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 4 Britská kočka (Zdroj: <http://www.ifauna.cz>)

Plemeno **perských koček** vzniklo křížením v 19. století, jsou klidné a přítulné, někdy ovšem až flegmatické (Taylor 2005). Můžeme se setkat s Perskou kočkou ve variantě bílé, modré, černé nebo krémové.

Obr. 5 Perská kočka (Zdroj: <http://animalia-life.com>)

6.3 Ornitoterapie

Ornitoterapie není příliš rozšířenou a často používanou metodou v oblasti animoterapie. Kolektiv autorů (2012) uvádí, že pro tuto terapii jsou příhodné druhy s vyšší vnímavostí k okolí a ptáci s vyšší komunikativností.

Jelikož papoušci (*Psittaciformes*) mají podobné vrozené povahové vlastnosti jako lidé, jsou právě oni nejčastěji užívanými ptáky v animoterapii (Doležalová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007). Pro člověka jsou atraktivní díky pestrému zbarvení, pro svou

schopnost napodobovat lidskou řeč a jiné zvuky, a také pro svou schopnost zachytit lidské emoce jako zlost, radost, smutek, deprese (Kolektiv autorů 2012). Josefovič (2010) uvádí, že papoušek je nositelem sociální inteligence, což je schopnost poznat příslušníky vlastního druhu, znát vlastní místo ve skupině, schopnost učit se od druhých členů skupiny.

Papoušek je vhodným prostředkem k uklidnění hyperaktivního dítěte, ve kterém vyvolá určité zklidnění a povinnost zabývat se i jiným živým tvorem. Pomáhají také dětem, které trpí nedostatkem pozornosti ze strany rodičů (Doležalová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007). Doležalová (2007) dále uvádí zkušenost z vlastní praxe, kdy se ornitoterapie osvědčila u starších osob, po ztrátě blízké osoby. Papoušek se v tomto případě pro ně stal novým partnerem, o kterého se bylo potřeba postarat.

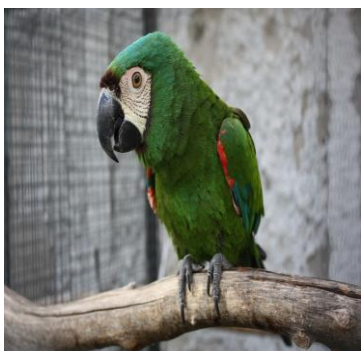
Jednoznačně nelze určit druh papouška, který je pro ornitoterapii nejvhodnější, ale nejčastěji se setkáváme s druhy: amazoňan modročelý (*Amazona aestiva*), žako šedý (*Pittacus erithacus*), ara malý (*Ara severa*), korela chocholatá (*Nyphicus hollandicus*), andulka vlnkovaná (*Melopsittacus undulatus*) (Kolektiv autorů 2012). Josefovič (2010) dále uvádí druhy mnišek šedý (*Myopsitta monachus*) a lori mnohobarvý (*Trichoglossus haematodus*).

Obr. 9 Amazoňan modročelý (Zdroj: <http://www.papouscizoo.cz/>)

Obr. 10 Žako šedý (Zdroj: <http://www.papouscizoo.cz/>)

Obr. 11 Ara malý (Zdroj: <http://www.ararauna.cz>)

Obr. 12 Korela chocholatá (Zdroj: <http://www.ararauna.cz>)

Obr. 13 Andulka vlnkovaná (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Obr. 14 Mníšek šedý (Zdroj: <http://www.ifauna.cz>)

Obr. 15 Lori mnohobarvý (Zdroj: <http://www.zoo-ostrava.cz/>)

Pro terapii může být prospěšný pouze takový papoušek, který se cítí bezpečně a nachází se v pohodovém prostředí. „ *Papoušek jako sociální tvor potřebuje především navázat se svým člověkem osobní kontakt – vytvořit pouto, stejně jako v přírodě, kde většinou žije v monogamním svazku, současně ale jako příslušník hejna, jehož životu se plně podřizuje*“ (Josefovič 2010, str. 143). V opačném případě nemůžeme očekávat z jeho strany jakoukoliv vstřícnost.

6.4 Drobní živočichové

Rehabilitační využití malých zvířat, se v posledních letech výrazně rozšiřuje. Mezi hlavní výhody malých zvířat patří především finanční a prostorová nenáročnost (Kolektiv autorů 2012).

6.4.1 Savci (*Mammalia*) - hlodavci (*Rodentia*)

Díky své klidné a zároveň zvědavé povaze je **králík** domácí (*Oryctolagus cuniculus*, f. *domestica*) velmi vhodný jako terapeutický pomocník. Dle Mahelky (2007) srst králíka nabízí mnoho pozitivních taktilních podnětů, podporuje jemnou motoriku prstů a celkově má na člověka zklidňující vliv (Mahelka In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Obr. 16 Zakrslý králík (<http://www.biolib.cz>)

Činčila vlnatá (*Chinchilla lanigera*) byla původně chována jako ceněné kožešinové zvíře, teprve v druhé polovině 20. století začíná být chována i v zájmových chovech (Kolektiv autorů 2012). Podle Velenskéé (2007) jsou činčily přátelská, družná, klidná a snadno ochočitelná zvířata a díky tomuto je manipulace s nimi snadná. Problémem může být jejich soumravná a noční aktivita. Stejně jako u králíka, jemná srst činčil vyvolává při doteku pozitivní taktilní i psychické pocity (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 17 Činčila vlnatá (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Nejběžnějším hlodavcem chovaným v domácnosti je **morče** domácí (*Cavia cobaya*, f. *porcellus*) a to zejména pro jeho družnost, nenáročnost chovu a snadné adaptaci na nové prostředí (Velenská 2007). Mezi sebou, ale i ve vztahu k lidem komunikují různými hlasovými projevy, čímž vyjadřují například žádost o potravu nebo pozornost (Mahelka, In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Morčata posilují psychiku při stresových situacích, dokáží odvést pozornost od bolesti a díky jejich menší velikosti je možno morčata pokládat na lůžka pacientů nebo invalidní vozík (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 18 Morče krátkosrsté (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Potkan (*Rattus norvegicus*, f. *alba*) původně pochází z bažinatých oblastí jihovýchodní Asie (Velenská 2007). Chován byl jako laboratorní zvíře, později i v zájmových chovech. Je to zvíře taktilní, vhodné pro dotykové aktivity, inteligentní, hravé a dokáže si vytvořit pevné pouto k člověku (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 19 Potkan (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Křeček zlatý (*Mesocricetus auratus* Waterhouse) může jednotlivě navazovat kontakty s lidmi, ale vhodnější jsou křečci rodů *Phodopus*, zejména **křečík džungarský** (*Phodopus sungorus*), **křečík Roborowského** (*Phodopus roborowski*) (Mahelka In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007), kteří jsou společenší, chovatelní ve skupinách, čistotní a nekousaví.

Obr. 20 Křeček zlatý (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Obr. 21 Křečík džungarský (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Osmák degu (*Octodon degus*) má pojmenování podle třecí ploše stoliček, které jsou ve tvaru osmiček. Původem pochází z Chile, je aktivní, dobře se ochočí a má sociální povahu, výhodou je denní aktivita (Velenská 2007).

Obr. 22 Osmák degu (Zdroj: <http://www.ifauna.cz>)

6.4.2 Savci (*Mammalia*) - šelmy (*Carnivora*)

Fretka (*Mustela putorius*, f. *furo*) pochází ze Středomoří, zdomácněna byla již ve starověku pro lov hlodavců a králíků, poté byla chována jako kožešinové zvíře, v zájmových chovech se objevuje až v posledních desetiletích (Kolektiv autorů 2012). Je dobře ochočitelná, přizpůsobivá, hravá, aktivní a zvědavá. Přizpůsobuje se dennímu režimu člověka (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 23 Fretka (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

6.4.3 Plazi (*Reptilia*) – šupinatí (*Squamata*)

Příkladem, že rehabilitačním zvířetem nemusí být pouze zvíře s hebkou srsti je **leguán zelený** (*Iguana iguana*) jenž se vyskytuje v tropických oblastech Střední a Jižní Ameriky. Může dorůst až 2m a dosáhnout váhy až 5kg. Dle Velenskéé (2014) je velmi přátelský, rychle se ochočí, ale nemá rád nucení do čehokoliv.

Obr. 24 Leguán zelený (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

Oblíbeným chovaným terarijním zvířetem se stala také **agama bradatá** (*Pogona barbata*) původem z australské savany a to především díky dennímu způsobu života, mírumilovnou povahou a nenáročností na chov (Velenská 2014).

Obr. 25 Agama bradatá (Zdroj: <http://www.biolib.cz>)

6.4.4 Plži (*Gastropoda*) - plicnatí (*Pulmonata*)

Oblovka síťková (*Achatina reticulata*), **Oblovka obrovská** (*Achatina achatina*) nebo **Oblovka žravá** (*Achatina fulica*), jsou další z drobných živočichů, kteří se dostávají do popředí zájmu a to především díky jejich vzhledu, kdy ulita těchto plžů může dorůst až 30cm, a nenáročností chovu (Protiva 2011). Na internetové stránce achatinaweb.cz, jedna z uživatelů popisuje svou zkušenost s chovem oblovky síťové: „*Stalo se to náhodou, kdy jsem dcerce na tělíčko dala proběhnout achatinku. Zrovna měla exemek v loketní jamce. Achatinka slintala a sála a druhý den byla vyrážka menší, po týdnu nezbylo nic, pouze světlá kůže. Na bříšku měla dcerka také vyrážku. I ta zmizela po léčbě achatinkou*“ (achatinaweb.cz/node/269 2015).

Obr. 26 Oblovka síťková (Zdroj: Vlastní 20.5.2015)

6.5 Apiterapie

Apiterapie jako součást insektoterapie tedy využití hmyzu v rámci animoterapie je definována jako léčení včelími produkty a přípravky z nich vyrobenými. Podle Zentricha (2003) má u nás stejně jako včelařství dlouhou a bohatou tradici.

Včelí med, vosk nebo propolis jako přírodní prostředky k udržení zdraví jsou známé, ale můžeme se setkat i s nezvyklou léčbou pomocí včelího jedu. Včelí jed je speciální sekret včelích jedových žláz. „ Čím více včela pozře pylu jako bílkovinné potraviny, tím více vytváří jedu. Jedový váček je naplněn vodným roztokem včelího jedu – apitoxinu“ (Zentrich 2003, str. 24).

Dále uvádí, že mezi účinky včelího jedu patří snížení krevního tlaku, znecitlivění a ochrana před účinky radioaktivního záření.

Konkrétní léčba se například používá v revmatologii a to ve formě masti Apisarthron, která v České republice již není registrovaným léčivem, setkáme se s ní už jen v zahraničí. Další včelařské léčení revmatických chorob spočívá v přikládání živých včel na určitá místa lidského těla. Tuto léčbu může provádět pouze zkušený včelař. V Číně je tato metoda od roku 2007 dokonce uznaná zákonem. Tato léčba je samozřejmě možná pouze u jedince, který není na včelí jed alergický (Zentrich 2003).

6.6 Lamaterapie

Spolu s velbloudy lamy patří do řádu sudokopytníků (*Artiodactyla*), čeledi velbloudovití (*Camelidae*) (Kolektiv autorů 2012). Jsou známé dva volně žijící druhy: lama huanako (*Lama guanicoe*) a vikuňa (*Vicugna vicugna*). Domestikací lamy huanako vznikla lama krotká (*Lama guanaco*, f. *glama*), jež má robustní stavbu těla s hmotností až 170kg (Fantová, Nohejlová 2012). Z domestikace vikuni vznikla lama alpaka (*Vicugna vicugna*, f. *pacos*), vyšlechtěná především pro produkci velmi kvalitní vlny (Kolektiv autorů 2012).

Obr. 27 Lama krotká (Zdroj: <http://www.lamafarma.cz>)

Obr. 28 Lama alpaka (Zdroj: <http://www.zoo-olomouc.cz>)

„Lamy jsou trpělivá, přátelská a zvědavá zvířata. Nechají se hladit a vodit, proto jsou vhodné ke kontaktu s tělesně a mentálně postiženými klienty“ (Kolektiv autorů 2012, str. 61).

Existuje již několik terapeutických zařízení, které využívají terapii lam u lidí s nejrůznějšími nemocemi či postižením. Kontakt s lamami není hlubokým zážitkem jen pro psychicky nemocné nebo postižené lidi, ale i pro lidi zdravé (Stegemann In: Sborník příspěvků 2004). Lamy jsou velice zvědavé a učenlivé, což může být výhoda při běžné manipulaci s nimi. *„Lamy, které lze snadno chytit a pracovat s nimi, nejsou tolik stresovány běžnými chovatelskými úkony“* (Fantová, Nohejlová 2012, str. 26). Cvičené lamy umějí chodit s ohlávku, přeskakovat překážky, vozit děti, nebo ulehnout na povel. Pokud člověk lamu soustavně oslovuje jménem, je brzy schopna na své jméno reagovat.

Postup práce při lamaterapii je nejčastěji takový, že nejprve jsou lamy vypuštěny do výběhu, poté přicházejí klienti a po chvilce volného chození a pozorování je možno podávání pamlsků, přičemž jsou zvířata hlazena. Následuje procházka s lamami do přírody a po návratu ke stáji končí program obvykle česáním lam pod dozorem majitelů a terapeutů (Kolektiv autorů 2012).

Lamaterapií se věnují v Lamacentrum Hády, kde je možno vybrat si z několika zážitkových a výukových programů, jako např. Lama, lama, lama pro předškolní děti. Cílem programu je první seznámení s těmito zvířaty, překonání strachu, pohlázení a následné krmení. Pro starší žáky a dospělé je určen program – Znáte alpaky? Kdy se návštěvníci dozvědí základní informace o chovu lam a alpak a přijdou do kontaktu s živým zvířetem. Kromě těchto programů je Lamacentrum Hády otevřeno i pro veřejnost, kdy je možný volný vstup a kontakt se zvířaty, jejich krmení a péče o ně (lamacentrum.cz 2015).

Obr. 29 Lamacentrum Hády (Zdroj: Lamacentrum 4.11. 2014)

6.7 Seznam animoterapeutických organizací

Jednotlivé organizace do seznamu animoterapeutických organizací jsem vybírala napříč Českou republikou.

Z celkem z 23 vybraných organizací zabývajících se některou z výše uvedených terapií se nejčastěji setkáme s takovými, které provozují canisterapii (16), následuje hipoterapie (10) a felinoterapie (6). Ostatní terapie jsou v menším zastoupení. Některé organizace nabízejí více terapií současně.

Tabulka 1. Přehled animoterapeutických organizací

NÁZEV ORGANIZACE	TERAPIE	ADRESA
Anitera, o.p.s.	Canisterapie	Vavřenova 1440/2, Praha4-Braník, 14200
AURA CANIS, o.s.	Felinoterapie, Canisterapie	Ořechová 1032/65, Štenberk, 78501
Caballinus, o.s.	Hiporehabilitace	U Klubovny 911 Praha 5 - Zbraslav, 156 00
Canisterapeutické sdružení Jižní Morava , o.s	Canisterapie	Lipov 283, Lipov, 69672
Cantes Opava	Canisterapie	Wolkerova 853, Vítkov, 74901
Česká hiporehabilitační společnost	Hiporehabilitace	Zemědělská 1, Brno, 613 00
Dogma, o.s	Canisterapie	Hrabyně, okres Opava
Elva Help, o.s	Canisterapie, Ornitoterapie	Palachova 504/7, Liberec,46001
EPONA, o.s	Hiporehabilitace	Bratislavská 21, Brno, 60200
Farmička U Kačky	Hiporehabilitace, Canisterapie, Farmingterapie	Klíny 31, Litvínov, 43601
Hafík ,o.s	Canisterapie, Felinoterapie	Klec 78, Třeboň 379 01
Mirákl, o.p.s.	Hiporehabilitace, Canisterapie	Sídlíště Hůrka 1027, Kralupy nad Vltavou, 27801
Koníček, o.p.s	Hiporehabilitace, Ornitoterapie, Canisterapie	Skřídla 5, Velešín, 38232
Lamacentrum Hády	Lamaterapie	Maloměřice, okres Brno
Na louce, o.s	Canisterapie	5. května 3722, Chomutov 430 03
Nezávislý chovatelský klub	Felinoterapie	Havlíčková 590/5, Mladá Boleslav, 29301
Podané ruce, z.s.	Canisterapie	Zborovská 465, Frýdek – Místek, 73801
Pomoc potřebným, o.s	Felinoterapie, Pet terapie, Canisterapie, Hiporehabilitace	Bratři Mrštíků 1582, Staré Město, 68603

Pomocné tlapy, o.p	Canisterapie	Václava Kratochvíla 1073, Starý Plzenec, 33202
Pro Dotyk, o.s.	Hiporehabilitace, Canisterapie, Felinoterapie	Lesnice 210, Zábřeh, 78901
Rodinné centrum Rozárka	Canisterapie, Felinoterapie, Ornitoterapie, Pet terapie,	Průběžná 2305/38, České Budějovice, 37004
SK Starý mlýn	Hiporehabilitace	U Panského mlýna 28 Opava 6, 747 06
Stáj U Luka	Hiporehabilitace	Zemědělská 421 Chotěbuz, 73561

7. Legislativa v animoterapii

Dne 1. 1. 2014 vstoupil v platnost nový Občanský zákoník, jehož součástí je i nová klasifikace živých tvorů, kdy zvíře už není považováno za věc. Příslušný § 494 zní: „*Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

7.1 Ochrana zvířat proti týrání

Právních předpisů je možné rozdělit do dvou oblastí, a to na **přímou ochranu zvířat**, zahrnující ochranu zvířat vymezenou právními předpisy, které definují, zakazují a postihují vlastní týrání zvířat, a **nepřímou ochranu zvířat** zahrnující ochranu zvířat vymezenou právními předpisy postihující případy, kdy nedochází k týrání zvířat definovanému zvláštním právním předpisem, ale mohlo by jiným způsobem dojít k poškození zdraví, utrpení nebo narušení pohody zvířat (Jebavý a kol. 2012).

Mezi předpisy obsahující přímou ochranu zvířat proti týrání se řadí zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Tento zákon je po vstupu České republiky do Evropské unie spoluutvářen i působením evropské legislativy.

Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem

V § 4 tohoto zákona se za týrání mimo jiné považuje:

- nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly
- podrobit zvíře výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením zraněním nebo jiným poškozením
- vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy

- chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení
- zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání
- používat k vázání nebo k jinému omezení pohybu zvířete prostředky, které zvířeti způsobují, anebo lze předpokládat, že budou způsobovat poranění, bolest nebo jiné poškození zdraví
- používat podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat (Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, In: Sbíрка zákonů 2008).

V druhé části zákona o ochraně zvířat proti týrání v § 8 najdeme Ochranu zvířat při veřejném vystoupení, což se animoterapie přímo týká.

V prvním odstavci se dočteme, že veřejným vystoupením se rozumí jednorázové nebo opakované provádění činnosti se zvířetem nebo zvířaty chovatele, které je přístupné veřejnosti, a to i prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, za účelem výchovy, vzdělávání, reklamy, soutěže nebo za účelem podnikání (Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, In: Sbíрка zákonů 2008).

V druhém odstavci jsou popsány povinnosti pořadatele veřejných vystoupení, jež je povinen zajistit, aby při veřejném vystoupení byla přítomna fyzická osoba, která je schopna rozpoznat zjevné příznaky zhoršeného zdravotního stavu zvířat, určit, zda celkové prostředí je vhodné k zachování zdraví a pohody zvířat, je schopen zjistit změny v chování zvířat a organizačně zabezpečit ochranu zvířat při pořádání veřejného vystoupení (Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, In: Sbíрка zákonů 2008).

Do nepřímé ochrany zvířat při zacházení se zvířaty patří zejména Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

Veterinární péče podle tohoto zákona zahrnuje péči o zdraví zvířat a jeho ochranu, zejména předcházení vzniku a šíření onemocnění přenosných přímo nebo nepřímo mezi zvířaty vnímavých druhů a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranu zdraví lidí před nemocemi přenosnými ze zvířat na člověka (Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, In: Sbíрка zákonů 2008).

Jelikož je Česká republika členem Evropské unie, je v rámci ochrany zvířat potřeba dodržovat také nařízení a směrnice, která jsou pro naši republiku závazná. Jebavý uvádí mimo jiné Evropskou dohodu o ochraně zvířat v zájmovém chovu (č. 19/2000 Sb. m. s.), kterou Česká republika podepsala s organizací Rada Evropy, jež úzce spolupracuje s Evropskou unií (Jebavý a kol 2012).

7.2 Welfare zvířat

Pojem welfare je nejčastěji v českém jazyce překládán slovem pohoda, životní pohoda, někdy i blaho nebo také dobré životní podmínky.

Jak uvádí Šonková (2006) jedním ze základních textů, který otevřel veřejnou diskusi o welfare zvířat se stala kniha Ruth Harrisonové *Animal Machines (Zvířecí stroje)*, kritika životních podmínek hospodářských zvířat ve velkochovech vydaná ve Velké Británii v roce 1964. Na tento popud vznikla tzv. Brambellova komise, jež provedla v těchto chovech inspekci a poté navrhla, že by všechna zvířata měla mít přinejmenším svobodu vstát, lehnout si, otočit se, očistit si tělo a natáhnout končetiny. Následně byl tento návrh alespoň minimálních požadavků pro chov zvířat znám jako „pět svobod“.

- Svoboda od hladu a žízně přístupem k čerstvé vodě a krmivu zabezpečujícím plné zdraví a tělesnou zdatnost.
- Svoboda od nepohodlí poskytnutím odpovídajícího prostředí včetně úkrytu a pohodlného místa k odpočinku.

- Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění prevencí anebo rychlou diagnózou a léčením.
- Svoboda od strachu a stresu ujištěním takového prostředí a zacházení, které vylučují psychické strádání.
- Svoboda projevit přirozené chování poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného prostředí a společnosti zvířat téhož druhu (Fawc.org.uk 2009)

John Webster navrhl přidat ještě svobodu šestou. Podle jeho názoru pro životní pohodu zvířete není nutné, aby bylo úplně osvobozeno od hladu, zimy, bolesti, strachu, ale je jen třeba, aby se zvíře mohlo s těmito problémy vypořádat vlastní aktivitou.

- Svobodu vykonávat volně kontrolu nad vlastní životní pohodou, a tím se vyhnout utrpení (Webster 2009).

7.2.1 Welfare vzdělávání

Vzdělávání o welfare zvířat je podle Janáčkové (2006) prezentováno jako humánní vzdělávání, jež klade důraz na výchovu ke vztahu ke zvířatům, zacházení s nimi, jejich ochranu a zabezpečení příznivých podmínek pro jejich život. Cílem tedy je předávat lidem dostatek informací a zkušeností posilujících nejen respekt ke zvířatům ale i pochopení jejich potřeb a odpovědnosti za ně a také snaha o odstranění přístupu ke zvířatům jako zdroji surovin, zábavy a výzkumu.

Organizace World Society for the Protection of Animal (WSPA) definuje vzdělávání v oblasti welfare zvířat jako proces, který zvyšuje znalosti, dovednosti, porozumění a přístupy spojené s naší spoluzodpovědností za životy zvířat, to se odráží na schopnosti zvířat uspokojovat své potřeby. Vzdělávací práce WSPA je navržena tak, aby budovala soucit a respekt pro zvířata. Tato organizace spustila kurzy pro učitele, studenty a lidi, kteří pracují se zvířaty, jejich cílem je vysvětlit, proč jsou dobré životní podmínky zvířat životně důležité pro lidi a planetu, a ukázat, jak lidé mohou život zvířat zlepšit (Worldanimalprotection.org 2015).

8. Canisterapie

Označení canisterapie vzniklo složením latinského slova *canis* - pes a řeckého *therapeia* – léčení poruch (Hartl, Hartlová 2000). V České republice pojem canisterapie vymyslela a poprvé použila v roce 1993 PhDr. Jiřina Lacinová (Galajdová L., Galajdová Z. 2011).

V psychologickém slovníku je pojem canisterapie definován jako „*využívání psů k léčebným účelům*“ (Hartl, Hartlová 2000, str. 84).

Lenka Galajdová definuje canisterapii jako „*způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka*“ (Galajdová 1999, str. 24). Také uvádí, že canisterapie je psychoterapeutická metoda, založená na kontaktu člověka se psem a jejich vzájemné pozitivní interakci.

Podstata canisterapie je v pozitivní emoci, kterou v člověku vyvolá kontakt se psem. Má celkově uklidňující účinek psychický i fyzický (Galajdová L., Galajdová Z. 2011).

8.1 Etologie a vývoj psa

„*Pes domácí (Canis familiaris) je potomkem prvního lidmi domestikovaného druhu – vlka (Canis lupus)*“ (Řičánková In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007, str. 54). Svobodová (2011) uvádí, že fosilní nálezy domestikovaného psa se datují před 12 – 14 tisíci lety do západní Euroasie, kdežto genetické záznamy ukazují na Východní Asii více než před 15 tisíci lety.

Nejlepší schopnost porozumět lidským sociálním potřebám ze zvířat, které žijí s člověkem, mají právě psi. Jejich specifické chování je výsledkem procesu domestikace, během níž došlo k zastavení vývinu na nedospělém stupni. Svým chováním připomínají psi spíše štěňata než dospělé vlky (Řičánková In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

„*Chování jedince, je vždy výsledkem interakce mezi genetickou predispozicí a okolním prostředím*“ (Jebavý a kol. 2012, str. 231). Novorozená štěňata jsou zcela závislá na péči, jsou slepá, sluch i čich jsou velmi omezené. Během několika týdnů jsou psi schopni vyvinout širokou řadu schopností vnímání, motorických dovedností, a za několik týdnů je ukončena

nejdůležitější vývojová cesta v jejich životě. Proces z etologického hlediska je obecně rozdělen do 4 period: neonatální, tranzitivní, socializační a juvenilní (Svobodová 2011).

V **neonatální periodě** jsou štěňata naprosto závislá na péči matky, jejich reakce jsou pouze na doteky a pach. Hlasové projevy jsou omezeny na kňučení. Podle Jebavého a kol. (2012), chovatelé sledují u štěňat okamžitě po narození biotonus neboli životní sílu, kterou dělí do čtyř kategorií. V první kategorii štěně po narození okamžitě hledá zdroj mléka, ve druhé chvíli leží a poté hledá zdroj mléka, ve třetí kategorii štěně musí být ke struku matky přiloženo a v poslední kategorii je štěně neaktivní. Svobodová (2011) uvádí, že pro budoucí výcvik jsou vhodná štěňata z 1. a 2. kategorie.

Budoucí dospělé chování se začíná vyvíjet v **tranzitivní periodě**, kdy se vyvíjí motorické schopnosti a hlasový projev začíná být proměnlivější.

Následující **socializační perioda** je velmi důležitá pro vytvoření sociálních vazeb. Podle Říčánkové (2007) se v tomto období pes učí komunikovat s člověkem a vytvářejí se základy pozdějšího vztahu, který by bylo později obtížné navázat, pokud by byl štěňatům odepřen (Říčánková In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

V poslední **juvenilní periodě** je růst psa více méně ukončen, zlepšují se motorické schopnosti a vyvíjí se sexuální a agresivní chování (Svobodová 2011).

8.2 Pes v canisterapii

Podle Eisertové (2007) by měl být jedním ze základních přístupů při pořízení vhodného psa, správný a cílený výběr, nikoliv náhoda. Pes je nedílnou součástí canisterapeutického týmu. I ta nejlepší příprava, výchovné a výcvikové metody by nebyly nic platné, pokud nebude vybrán pes, který má odpovídající behaviorální předpoklady. Pro jakékoli pracovní využití jsou nejvhodnější psi vyrovnaného nervového typu (Eisertová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Pokud zvolíme psa s průkazem původu, je alespoň zčásti dopředu známa povaha a víme, jak bude pes vypadat v dospělosti. Naopak kříženec je velkou neznámou.

U výběru štěněte může být výchova od počátku směřována k budoucímu využití psa. Při pořízení dospělého psa se mohou negativně projevit jeho životní zkušenosti, které jsou většinou neznámé.

Při rozhodování, zda si pořídit psa, nebo fenu jsou odborníky pro canisterapii častěji

doporučovány feny, protože jsou klidnější a ovladatelnější. Nevýhodou pro některé majitele mohou být omezení spojená s háráním feny. Mnoho psovodů využívá pro terapii kastovaná zvířata (Kolektiv autorů 2013).

Při výběru plemene canisterapeutického psa je povaha nejdůležitějším prvkem. Pes musí být přátelský, kontaktní a hlavně neagresivní. Hravý pes se hodí spíše k dětem, při práci se seniory je vhodný pes klidnější. Důležitá je ovladatelnost zvířete během terapie. Pes musí reagovat a poslouchat povely psovoda (Eisertová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Dle výzkumu Nedvědové (2008) jsou v canisterapii nejčastěji využívána plemena psů labradorský retrívr, zlatý retrívr a border kolie. Ve velkém zastoupení zkoumaného vzorku 158 psů bylo 17 psů, tedy 10% také kříženci.

Obr. 30 Zlatý retrívr (Zdroj: <http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/>)

Obr. 31 Labradorský retrívr (Zdroj: <http://www.elvahelp.estranky.cz/>)

Obr. 32 Border kolie (Zdroj: <http://www.canisterapie.org>)

8.3 Welfare psa

Způsob jak zacházíme se zvířaty, působí zpětně na nás jako na lidi. Kvalita života zvířat totiž velmi významně ovlivňuje kvalitu života lidí. Pes bývá v rámci animoterapie vnímán jako pracovní nástroj, měl by ale být považován za člena týmu, který má přesně vymezené postavení a za kterého máme zodpovědnost zahrnující péči o jeho welfare (Svobodová 2011).

Welfare psa využívaného v canisterapii zahrnuje několik oblastí. Mezi ně patří například péče o pohodu fyzickou, do níž spadá výživa odpovídající věku a zátěži psa, péče o fyzickou kondici, péče o srst, ustájení respektující zákon na ochranu zvířat.

Zdravotní péče zahrnuje očkování, odčervení, prevence proti zevním parazitům, pravidelné kontroly zdravotního stavu veterinárním lékařem.

Neméně důležitá je starost o psychiku psa zvláště předcházení tzv. „vyhoření“ psa. Svobodová (2011) tento stav popisuje ztrátou zájmu psa o komunikaci s lidmi, vykonávání povelů provádí automaticky a bez radosti. Pes by tedy neměl být přetěžován a měl by mít dostatek času na odpočinek.

8.4 Metody canisterapie

V 80. letech 20. stol. se rozlišovalo mezi **Animal Assisted Therapy** (AAT) – terapie za asistence zvířat, která je určena k podpoře a rozvoji tělesných, emocionálních, sociálních a rozumových schopností klienta a pes je zde nedílnou součástí léčby a **Animal Assisted Activities** (AAA) – aktivity za asistence zvířat u kterého se vyžaduje dohled vedení zařízení nebo určené zodpovědné osoby. Typickými technikami jsou hlazení zvířete, hry péče o zvíře, procvičování komunikace a paměti (Freeman In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Později se tyto metody rozšířily ještě o další dvě a to **Animal Assisted Education** (AAE) - vzdělávání za asistence zvířat, která spočívá v přítomnosti psa ve školní třídě. Hlavním cílem je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji. Nejčastějšími klienty jsou osoby se specifickými poruchami učení, chování nebo komunikace. Další cílovou skupinou jsou studenti běžných škol, kde se výuka zaměřuje na vztahy lidí a zvířat, biologii, motivaci k zodpovědnosti (Galajdová L., Galajdová Z. 2011) a **Animal Assisted Crisis Response** (AACR) - krizová intervence za pomoci zvířat, jejíž podstatou je přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizové situaci, nebo prostředí. Nejčastějšími klienty jsou oběti katastrof nebo násilí a jejich rodinní příslušníci. AACR má za úkol zmírnit následky

prožití krize u klienta. Přítomnost psa je uklidňující a odvádí pozornost od stresorů v okolí (Freeman In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

V České republice jsou canisterapeutičtí psi využíváni při požárech, povodních, evakuacích obydlí apod.

8.5. Historie canisterapie v České republice

Psi byli v léčebných zařízeních využíváni již se v 8. století ve Franské říši (Nerandžič 2006).

První dokumentovaná léčba za pomoci zvířat probíhala v 9. století v Belgickém Gheelu jako doplňková terapie zdravotně postižených. Také v Napoleonově armádě byli využíváni psi k vyhledávání raněných (Lacinová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Canisterapie v České republice se dle Nerandžiče (2006) začala ojediněle využívat na přelomu 80. a 90. let 20. století, v Ústavu sociální péče v Brně a v Psychiatrické léčebně v Praze, Bohnicích. Nová občanská a zájmová sdružení, zabývající se canisterapií začala postupně vznikat až po roce 1989.

První organizované aktivity za pomoci psů se začaly objevovat od roku 1993. S přispěním PhDr. Jiřiny Lacinové a občanského sdružení Filia. Odborné poznatky ze zahraničí se k nám dostávaly prostřednictvím Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům, která byla založena roku 1995 (Lacinová In: Zooterapie ve světle objektivních poznatků 2007).

Lenka Galajdová, pokračovatelka v metodice provádění terapie v návštěvním programu Jiřiny Lacinové, založila v roce 1997 Canisterapeutickou společnost. Po zhruba třech letech se společnost rozpadla. V roce 2003 byla vytvořena Canisterapeutická asociace (CTA), která usilovala o status organizačního a odborného garanta jakékoliv canisterapeutické činnosti, která již také neexistuje. Canisterapie v České republice v současné době není nikým řízena. Pravidla organizací pořádající canisterapeutické zkoušky nejsou jednotná pro celou Českou republiku. Mezi nejdéle provozované organizace v současnosti patří sdružení Hafík, o.s., Podané ruce, z.s. a Canisterapeutické sdružení Jižní Morava.

8.6 Historie canisterapie ve Velké Británii

V anglickém Yorkshire byla v 90. letech 18. století založena klinika pro duševně nemocné, York Retreat. Zakladatelem byl William Tuke v jehož programu byla začleněna péče o zvířata, která měla naučit pacienty zodpovědnosti (Odendaal 2007).

V lednu 1974 se v Londýně konala první oficiální konference, která se zabývala humánně- animálními interakcemi (Odendaal 2007).

Organizace zabývající se canisterapií, které fungují dodnes, začaly vznikat koncem 70. a začátkem 80. let 20. století. Společnost Society for Companion Animal Studies, založena roku 1979 (Scas.org.uk 2013).

V roce 1983 vznikla organizace Pets As Therapy, která dodnes zprostředkovává návštěvy terapeutických psů v zařízeních sociálních služeb, nápravných institucích a školách. Další organizací je Canine Concern Scotland Trust, společnost, která vznikla ve Skotsku v roce 1988 za účelem zlepšit postavení psů a jejich majitelů ve společnosti (canineconcernscotland.org.uk 2014).

8.7 Srovnání vybrané britské a české canisterapeutické organizace

K srovnání jsem si vybrala Podané ruce, z.s. a britskou neziskovou organizaci Pets As Therapy. Kritériem výběru byla největší působnost organizace v dané zemi.

Pets As Therapy působí ve Velké Británii 32 let, od roku 1983 a její hlavní sídlo pro registraci je ve městě High Wycombe. Podané ruce, z. s. vzniklo v roce 2000. V české republice tedy působí 15 let. Sídlí v Moravskoslezském kraji, ve městě Frýdek-Místek.

Podané ruce se zabývají zprostředkováním canisterapeutických návštěv a pořádají zkoušky pro budoucí canisterapeutické psy. Cílovou skupinou jsou mentálně i tělesně postižené děti, zdravé děti, senioři. Canisterapeutické týmy pracují v domovech pro seniory, dětských domovech, ústavech sociální péče, mateřských školách (Podané ruce 2012).

Canisterapeutické týmy Pets As Therapy navštěvují shodné instituce jako Podané ruce, ale navíc v rámci programu Read 2 Dogs navštěvují žáky ve školách, přičemž je využívána metoda vzdělání za asistence zvířat – AAE. Kromě canisterapeutických návštěv se zabývají také felinoterapií (Pets As Therapy 2012).

U obou organizací se setkáme s pořádáním přednášek či seminářů, ať už pro cílovou skupinu nebo pro širokou veřejnost, stejná je také spolupráce týmů a to formou

dobrovolnictví, hradí se organizaci roční členský poplatek. Podané ruce, z. s. 300 Kč, Pets As Therapy £19.

Pets As Therapy má v současné době přes 4500 aktivních canisterapeutických týmů a patří tak k největším organizacím svého druhu ve Velké Británii. Podané ruce má těchto týmů 50 a to především na Moravě a ve Slezku, ale působí také v Čechách.

Organizace Podané ruce pořádala k 15. výročí od založení svou první zookonferenci, která se konala 22.5.2015 ve Frýdku-Místku. Tématem byla: Canisterapie v praxi aneb naše skutečné zkušenosti.

Při canisterapeutických zkouškách je požadavek na věk psů odlišný. Podané ruce požaduje věk 12 měsíců pro psy malých plemen, 15 měsíců pro střední plemena a 18 měsíců pro velká. Pets As Therapy požaduje věk psů od 9 měsíců.

Samozřejmostí je, aby pes byl zdravý a měl v pořádku všechna potřebná očkování. U obou organizací je požadováno, aby pes dokázal:

- Jít na povoleném vodítku, aniž by tahal a bez použití stahovacího obojku.
- Nechat se hladit a vést cizím člověkem, povolit zkoušejícímu aby mu zkontroloval ocas, tlapy a uši.
- Přiměřeně reagovat na nenadálý hluk a rušno v místnosti, kde probíhá testování.

Podané ruce umožňují složení zkoušek i mladistvým ve věku 15 - 18 let, ale vykonávat canisterapii mohou pouze pod vedením plnoletého canisterapeuta. Pets As Therapy neumožňuje zkoušky mladistvým, navíc je v Británii požadavkem doložení dvou charakterových referencí a prokázání vlastnictví psa trvajícím nejméně šest měsíců (Pets As Therapy 2012).

Zajištění ochrany zvířat při veřejném vystoupení a dodržení podmínek welfare psů mají Podané ruce zpracovány v řádu ochrany zvířat (Podané ruce 2012). Pets As Therapy na svých internetových stránkách uvádí několik samostatných opatření jako před - návštěvní uvážení, zda je pes schopný terapii absolvovat, předcházení rizik již při samotných terapiích, jak ze strany klientů, tak zvířat (Pets As Therapy 2012).

Tabulka č. 2 Srovnání organizací Podané ruce o.s a Pets As Therapy

	 <p>Podané ruce o.s</p>	 <p>Pets As Therapy</p>
Rok založení, Stát	2000, Česká republika	1983, Velká Británie
Metody canisterapie	AAT – Terapie za asistence zvířat AAA – Aktivity za asistence zvířat	AAT – Terapie za asistence zvířat AAA – Aktivity za asistence zvířat AAE – Vzdělávání za asistence zvířat
Požadavky u canister. zkoušek	Zkoušky mohou vykonat i mladiství Věk psů: 12 měsíců malá plemena 15 měsíců střední plemena 18 měsíců velká plemena	Zkoušky může absolvovat psovod starší 18 let Doložení dvou charakterových referencí Prokázání vlastnictví psa, nejméně 6 měsíců Věk psů: 9 měsíců všechna plemena
Zajištění ochrany zvířat při veřejném vystoupení	Řád ochrany zvířat	Samostatná opatření: Před-návštěvní uvážení, zda je pes schopný terapii absolvovat Předcházení rizik při terapiích

9. Průzkum canisterapie

Otázky byly rozeslány emailovou formou jednotlivým canisterapeutickým týmům, organizacím v České Republice a také organizaci Pets As Therapy ve Velké Británii a Pet Partners v USA.

Někteří canisterapeuté odpověděli na moji prosbu o zodpovězení otázek záporně z důvodu nezapojování se do závěrečných prací přes email. Z organizace Pets As Therapy jsem bohužel žádnou odpověď nedostala, zato mi odpověděla členka americké organizace Pet Partners. Odpovědi jsou uváděny anonymně.

1. Kolik let se věnujete canisterapii?

Respondent 1	7 let
Respondent 2	15 let
Respondent 3	1 rok
Respondent 4	Od r. 1999
Respondent 5	Na terapii se zvířaty jsem se podílela od r. 1990. Registrovaným týmem jsem od r. 1995

2. U jaké organizace jste vykonával/a canisterapeutické zkoušky?

Respondent 1	Aura canis
Respondent 2	Canisterapeutická společnost Jižní Morava
Respondent 3	Podané ruce, z.s
Respondent 4	Vždy u organizace Podané ruce, z. s. (dříve Podané ruce, o.s.)
Respondent 5	Pet Partners, Utah.

3. V čem konkrétně je podle vás canisterapie lidem prospěšná?

Respondent 1	Já jsem 2 roky docházela k tělesně a mentálně postiženým mužům a nyní pracuji 5 let se seniory – rozptýlení ve stereotypním životě, vztah k živým zvířatům. Odstranění strachu ze psa. Motivace ke cvičení – vodit psa na vodítku, hlazení, házení balonku – procvičení celkové motoriky. Motivace dobře a správně se vyjadřovat při povelích. Mazlení, hlazení – pocity, kterých je nedostatek.
Respondent 2	Pozitivního psychosociálního a fyziorehabilitačního působení na potřebné

	<i>osoby.</i>
Respondent 3	<i>Především psychická podpora klientů i rodiny klienta, zlepšení psychomotoriky, edukační prospěch.</i>
Respondent 4	<i>Canisterapii zajišťuji převážně u osob seniorského věku. Tito lidičkové jsou nepopsatelně šťastní za vlídné slovo, přítomnost psa a kontakt s ním. Naše canisterapie jsou pravidelné, což senioři vítají, protože osobních návštěv mají mnohdy poskromnu. Přítomnost CT týmů má blahodárný vliv na komunikaci, dobrou náladu, a to i v kolektivu. Obyvatelé DS jsou v době CT jakoby bystřejší, mají zájem o dění, chuť se zapojit do rozhovoru či dění.</i>
Respondent 5	<i>Na lidi má terapie přínos téměř v každé oblasti lidského rozvoje. Přítomnost zvířete může zvýšit prospěšné chemické látky a hormony v lidském těle (endorfin) a snížit ty škodlivé (například kortizol), což normalizuje srdeční a dýchací poměry, snižuje krevní tlak a obecně zvyšuje zdraví. Díky těmto hormonům se lidé cítí více uvolněně a jsou více důvěřiví, ochotni komunikovat a mají snížené vnímání bolesti. Lidé lépe navazují sociální kontakty za přítomnosti zvířecích terapeutů. Vylepšují si sociální dovednosti. Děti dosahují lepších výsledků ve čtení, když čtou zvířeti. Při návštěvě, terapie se zvířaty stimuluje kognitivní vývoj a téměř vždy lidi zaujme.</i>

4. Jaké rasy je váš canisterapeutický pes?

Respondent 1	<i>Nelínající teriér – Soft coated wheaten terrier (pšeničný teriér)</i>
Respondent 2	<i>7x hladkosrstý trpasličí jezevčík s PP a krátkosrstá kolie s PP</i>
Respondent 3	<i>Border teriér</i>
Respondent 4	<i>Border collie</i>
Respondent 5	<i>Měla jsem několik šetlandských ovčáků, kteří byli terapeutičtí psi. Mám také kočku sphynx, která je registrovaná jako terapeutická kočka v Pet Partners.</i>

5. V čem spočívají podle vás výhody právě této rasy pro canisterapii?

Respondent 1	<i>Dlouhá, hedvábná, nelínající srst. Pohodový hravý pes. Srst – někomu vadí chlupy u jiných psů. Při mazlení je příjemné se dotýkat jemné dlouhé srsti.</i>
Respondent 2	<i>U jezevčíků velikost - jsou lepší pro seniory do postele a děti se jich tak nebojí. Kolie má skvělou povahu, je to rodinný pes.</i>
Respondent 3	<i>Nejedná se o typické plemeno, které bych doporučila pro canisterapii. Je veselá a vzhledem k jejímu vzrůstu se jí děti nebojí.</i>
Respondent 4	<i>Je to rasa, která je střední velikosti, tudíž „skladnější“ při práci s klientem. Je to pejsek s obrovským citovým vnímáním, plně oddaný páničkově a velmi nadaný, chytrý a učenlivý. Border collie často umí nějaké jedinečné kousky, které jsou jakýmsi bonusem i v canisterpii. Zaujmu svou inteligencí.</i>
Respondent 5	<i>Šeltie jsou velmi, velmi inteligentní a mají velkou touhu, aby lidi potěšili, takže jsou snadno cvičitelní. Jsou jemní, a dost malí na místo na posteli, nebo na práci s malým dítětem.</i>

6. Jak konkrétně se v praxi staráte o „welfare“- pohodu vašeho psa?

Respondent 1	<i>Dobrou stravou, procházky, hry a hlavně láskou, kterou ode mne cítí.</i>
Respondent 2	<i>Vidím na psovi "kdy má dost", nepřetěžuji je. Proto jich mám víc a střídám je. Motivace a pamlsky je samozřejmost.</i>
Respondent 3	<i>Chodíme na dlouhé procházky do přírody, kde má volno a může se věnovat pachům a užívat si přírody. Také jezdíme k rodičům, kde tráví (naš běžně panelákový pes) dobrovolně celé dny u zvířat (hlavně králíků). Chodíme taky plavat a dopřáváme Laře taky dostatek odpočinku v posteli.</i>
Respondent 4	<i>Nesmím svou fenku nikdy přetěžovat. CT poskytují s ohledem na svého parťáka – fenečku Keily, bez které bych tuto službu ani dělat nemohla. Jedna CT intervence max. 60 min. Nenutím ji, ale právě naopak zužitkují její přednosti a činnosti, které ji baví a zakomponuji je do canisterapie a práci s</i>

	<i>klienty. Motivuji Keily pamlskem, pravidelné procházky – relaxace, kvalitní strava a veterinární servis.</i>
Respondent 5	<i>Blaho mého terapeutického zvířete je můj první a nejdůležitější úkol. Musím se postarat o pohodlí, psychickou pohodu a radost svého zvířete, jinak není nikdo v bezpečí. Stres může nepříznivě ovlivnit jeho zdraví a zkrátit jeho život. Beru tuto odpovědnost velmi vážně a učím ji svým studentům.</i>

7. Setkal/a jste se ve své praxi s tzv. vyhořením psa? Pokud ano, jak se to projevovalo?

Respondent 1	<i>Ano. Jeden pes, hodně stereotypní práce a hodně klientů. 2 hodiny práce – 2 skupiny klientů po 5 až 10. I když pes ležel a byl hlazen, nebo česán, dostával spousty dobrot - nebyl to pro něj po čase relax. Vzhledem k tělesnému a mentálnímu omezení klientů stále dokola se opakující povely, hry. Pes často odcházel do kouta, kde si chtěl odpočinout. Na povely reagoval až po několikáté. Vyřešila jsem to dalším psem. Buď chodili spolu, jeden „pracoval“, druhý odpočíval, nebo jsem je brala na střídačku. Pak jsem si pořídila kočku. Pes – ležel u klienta v posteli a odpočíval, klient se věnoval kočce. Klientovi stačil pocit, že je obklopen zvířaty.</i>
Respondent 2	Zatím nesečkala
Respondent 3	Ne
Respondent 4	<i>Protože jsem koordinátorkou této služby již 7 let, jsem tudíž i jakousi centrálou pro celou cca 80ti člennou základnu, kdy pomáhám řešit různé situace. Ano, i pejsci mohou vyhořet, tj. být apatičtí, ignorovat najednou povely atd. Důvodem bylo např. právě přetěžování psa, ale někdy i s vyšším věkem či nemocí jsou projevy jistého vyhoření u psa znatelnější.</i>
Respondent 5	<i>Předtím, než jsem se dozvěděla o Pet Partners, pracovala jsem se psem, aniž bych věděla, jak ho podporovat a chránit před stresem. Pracoval 8 hodin denně se mnou ve škole, ale nikdy nevěděl, kdy je v práci nebo mimo službu. Lehce zraněn byl několikrát, uši, ocas, když jej děti tahaly. Ze začátku</i>

	<i>vždy běžel ke dveřím každé ráno, když jsme šli do školy. Po 5 letech už byl ale nešťastný. Při vstupu do budovy měl, uši, hlavu a ocas svěšené. Byl vyhořen a nikdy znovu neukázal potěšení v tom, že je léčebným psem.</i>
--	--

8. Účastníte se seminářů, konferencí, školení apod. ohledně canisterapie ? Pokud ano, jakých?

Respondent 1	<i>Občas - Canisterapie a senioři. Výchova psa, výcvik psa k canisterapii. Genetika.</i>
Respondent 2	<i>Pouze semináře či přednášky</i>
Respondent 3	<i>Jsem zdravotník, tak pouze okrajově, momentálně si doplňuji v canisterapii své znalosti.</i>
Respondent 4	<i>Ano. Hafík Třeboň, FN Motol, Piafa Vyškov a občas zavítáme i na vzdělávací akce na Slovensko.</i>
Respondent 5	<i>Absolvovala jsem celoroční studium Zvířata a lidské zdraví v univerzitním programu University of Denveru v Coloradu. Účastním se každého semináře, konference a školení, které si mohu dovolit a neustále čtu neustále knihy v dané problematice.</i>

9. Setkáváte se s nějakými obtížemi komplikující provozování canisterapie?

Respondent 1	<i>Spíše ze strany personálu. Ne všichni personál má pochopení, že pes může pomoci po psychické stránce, pomoci k motivaci např. mluvení (paní po mozkové mrtvici – nehýbe se, nemluví- při pohledu na psa, řekne „pes“)</i>
Respondent 2	<i>Hygiena</i>
Respondent 3	<i>Ne</i>
Respondent 4	<i>Opět jako koordinátorka CT musím říci, že ano. Je málo spolehlivých a zodpovědných lidí, kteří by se svým pejskem dělali něco také pro druhé – např. CT. V naší organizaci stále převažuje poptávka o CT službu, ale dobrovolníků se psy je málo.</i>
Respondent 5	<i>Obecně máme trochu potíže, se zaváděním programu terapie se zvířaty u většiny zařízení. Naší největší výzvou je schopnost trénovat a dodávat dostatek týmů, aby splnili</i>

	<i>místní poptávku. Mnoho zařízení zůstávají na čekací listině pro léčbu se zvířaty více než rok.</i>
--	---

10. Jak hodnotíte současný stav canisterapie v České republice/ USA?

Respondent 1	<i>Pozitivně, ale myslím si, že je to v současnosti takový „BUM“. Aby měla canisterapie u některých klientů význam – výsledky, je třeba dlouhodobá někdy i letitá práce. Někteří „canisterapeuti“ si myslí, že stačí občasná přednáška a ukázka psa, občasná návštěva zařízení. Klient má sice chvilkové rozptýlení, ale brzy zapomene, netěší se na další návštěvu, nic ho nemotivuje. Anebo naopak, těší se, a canisterapeut po čase přestane do zařízení docházet.</i>
Respondent 2	<i>Stále málo známá činnost</i>
Respondent 3	<i>Myslím, že se rozvíjí správným směrem.</i>
Respondent 4	<i>CT není v ČR registrovanou soc. službou, což ji na jednu stranu hodně limituje např. v možnostech vůbec žádat o nějakou finanční podporu od státu aj. Zároveň jsme si plně vědomi, že tento specifický druh pomoci musí člověk i jeho pes dělat s láskou a chutí s plným nasazením. Pokud by CT tým musel pracovat dle jasně daných vymezených mantinelů a dobrovolník jako řádný zaměstnanec, pak mám obavy, že by to sklouzlo do úrovně „musíš“, tudíž by canisterapie byla odváděna s vidinou zisku a nikoliv z lásky k lidem a psům. Motivace dobrovolníků je proto nesporně důležitým faktorem v celém CT projektu.</i>
Respondent 5	<i>Asistovaná zvířecí terapie je v USA stále více populární. Ti, kteří jsou skeptičtí ohledně výhod a bezpečnosti léčby za pomoci zvířat jsou obvykle ohromeni tréninkovými metodami, zásadami a postupy v Pet Partners a našimi specializovanými týmy.</i>

10.Diskuse

Odendaal (2007) uvádí, že lidé často pocítují silnou touhu po soužití se zvířaty jako po sociálním doplňku a díky tomuto soužití mohou získat psychickou podporu. Také Nerandžič (2006) je toho názoru, že zvířata mají antidepressivní účinky, kladně ovlivňují psychický a fyzický stav člověka a lidé chovající zvíře mají nižší krevní tlak a hladinu krevních cukrů a tuků.

Podle Odendaala (2007) jsou pro zájmové chovy velmi často využívána zvířata vysoce sociální, ale i chov druhů méně sociálních dokáže naplnit potřebu pozornosti svých majitelů.

Po zmapování druhů využívaných pro animoterapii a po zpracování seznamu animoterapeutických organizací jsem zjistila, že v České republice je více rozšířen zájem o canisterapii, hipoterapii a felinoterapii. Ostatní terapie jsou sice v menším zastoupení, ale jejich oblíbenost stále stoupá.

Canisterapie jako psychoterapeutická metoda je založená na kontaktu člověka se psem a jejich vzájemné pozitivní interakci (Galajdová 1999).

I když se canisterapie v České republice začala rozvíjet později než ve Velké Británii, při srovnání dvou organizací z každé země je příjemným zjištěním, že jejich stav je podobný. Obě země dbají o legislativní úpravu pravidel provozování, welfare canisterapeutických psů, ale také mají snahu o vzdělávání veřejnosti a přesvědčení o léčebném účinku zvířat na lidi.

Při provedení průzkumu mezi aktivními canisterapeuty mě zajímal jejich názor a zkušenosti s canisterapií v návaznosti na rešeršní část. Pro porovnání odpovědí jsem si vybrala čtyři canisterapeuty z České republiky s různou dobou provozování canisterapie a z různých organizací, u nichž vykonávaly canisterapeutické zkoušky. Názor a stav canisterapie v zahraničí reprezentují odpovědi členky americké organizace Pet Partners.

Na pozitivním účinku canisterapie se všechny uvedené odpovědi shodují. Zmiňují například rozptýlení při stereotypním způsobu života seniorů, psychickou podporu nebo edukační prospěch.

Rozdílnost je v odpovědích na otázku, jaké rasy je pes, jež využívají pro canisterapii. Setkáme se s rasou soft coated wheaten teriér, hladkosrstý trpasličí jezevčík, border teriér, border kolie nebo šetlandský ovčák. Výhody právě těchto plemen vidí v jejich povahách, ať už hravost, citové vnímání, nebo v jejich fyziologii jako velikost vhodná ke klientům, s nimiž pracují či vzhled. Mezi respondenty nebyl nikdo, kdo by vlastnil rasu labradorský retrívr, či zlatý retrívr, jak uvádí Nedvědová (2008) ve svém výzkumu.

Velmi pozitivní jsou odpovědi na otázku o starost welfare svého psa. Stejně jako je doporučováno Svobodovou (2011) se všichni respondenti starají o pohodu psa dobrou stravou, procházkami, nepřetěžováním a veterinární péčí.

Na otázku, zdali se již setkali s tzv. vyhořením psa, jsou dvě odpovědi záporné, další tři respondenti popisují tento stav následkem přetěžování psa podobně. Nejčastější příznaky jsou apatie psa a stereotypní chování.

Další pozitivní zjištění je, že se dotazovaní snaží doplňovat své vzdělání v canisterapii tím, že se účastní seminářů, přednášek a konferencí.

Zajímavé jsou názory na současný stav canisterapie v České republice kdy jedni ji vnímají jako stále málo známou činnost, jiní jako rozvíjející se správným směrem, anebo pozitivní, ale s výhradami k jejímu provozování některými canisterapeuty. Názor členky americké organizace Pet Partners na stav canisterapie v USA je pozitivní a pokládá ji za stále více populární.

11. Závěr

Bakalářská práce ve své první části popisuje jednotlivé terapie se zvířaty a seznamuje s konkrétními druhy zvířat, které mohou být v terapiích využívána. Jsou zmapovány zastřešující organizace, významná je organizace IAHAIO, která zkoumá vztahy mezi lidmi a zvířaty. Dále je zpracován seznam organizací zabývajících se animoterapií.

Aby animoterapie měla co nejlepší výsledky, je nutné poznat chování zvířete, se kterým jsme v kontaktu. V tomto nám pomáhá vědní obor etologie.

I zvíře jako součást terapeutického týmu, má svá práva, která by měli lidé dodržovat. Ochrana těchto zvířat je ošetřena v zákoně 246/1992 Sb. o Ochrance zvířat proti týrání, zejména § 8 Ochrana zvířat při veřejném vystoupení. Důležitým pojmem je welfare zvířat překládáno jako dobré životní podmínky zvířat, zpracovaných do pěti svobod.

Canisterapie, je definována jako terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. V této kapitole jsou kromě etologie psa, jeho vývoje a výběru vhodného psa a péče o welfare psa popsány také jednotlivé metody canisterapie a přehled historie canisterapie v České republice a ve Velké Británii, následně jsou srovnány dvě organizace zabývající se canisterapií.

V poslední části jsou uvedeny názory a zkušenosti aktivních canisterapeutů z České republiky a USA, které byly sesbírány v rámci průzkumu. Zjištěním při srovnání těchto odpovědí je, že canisterapie má své místo mezi prostředky, jak zlepšit lidské zdraví ať už po stránce psychické či fyzické a aby zvířecí terapeuti mohli pomáhat co nejlépe, je třeba se naopak starat také o ně.

Pro rozvoj terapie se zvířaty je důležité rozšiřovat povědomí o možnosti takovéto léčby a podpory mezi stále větší počet lidí.

12. Seznam literatury

BURÁŇOVÁ TILLEROVÁ, Z.: Koně. 2015, Agentura Rubico. 126 str. ISBN: 978-80-7346-177-5

FANTOVÁ, M., NOHEJLOVÁ, L.: Základy chovu lam. 2012, Ústav zemědělské ekonomiky a informací. 36 str. ISBN: 978-80-7271-200-7

GALAJDOVÁ, L.: Pes lékařem lidské duše. 1999, Grada Publishing. 160 str. ISBN: 80-7169-789-3

GALAJDOVÁ, L., GALAJDOVÁ, Z.: Canisterapie – Pes lékařem lidské duše. 2011, Portál. 168 str. ISBN: 978-80-7367-879-1

HARTL, P., HARTLOVÁ, H.: Psychologický slovník. 2010, Portál. 800 str. ISBN: 978-80-7967-686-5

JANÁČKOVÁ, B.: Vzdělávání a výchova - předpoklad zodpovědného vztahu ke zvířatům. 2006, Diplomová práce. Katedra sociální pedagogiky, Masarykova Univerzita v Brně.

JEBAVÝ, L. a kol.: Etika chovu a etologie zvířat. 2012, Česká zemědělská univerzita v Praze. 277 str. ISBN: 978-80-213-2282-0

JISKROVÁ, I. a kol.: Hiporehabilitace. 2012, Mendelova univerzita v Brně. 150 str. ISBN: 978-80-7375-635-2

JOSEFOVIČ, M.: Papoušek – inteligentní společník člověka. 2010, Plot. 182 str. ISBN: 978-80-7428-036-8

KOLEKTIV AUTORŮ: Využití zvířat v zoorehabilitaci. 2013, Česká zemědělská univerzita v Praze. 159 str.

KOLEKTIV AUTORŮ: Využití vybraných zvířat v zoorehabilitaci. 2012, Česká zemědělská univerzita v Praze. 106 str.

NEDVĚDOVÁ, M.: Canisterapie v České republice s ohledem na odbornou přípravu a kynologickou erudici terapeuta. 2008, Diplomová práce. Fakulta sociálních studií, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

NERANDŽIČ, Z.: Animoterapie aneb jak nás zvířata léčí. 2006, Albatros. 159 str. ISBN: 80-00-01809-8

ODENDAAL, J.: Zvířata a naše mentální zdraví. 2007, Brázda. 173 str. ISBN: 978-80-209-0356-3

PROTIVA, T.: Oblovky. 2011, Robimaus. 71 str. ISBN: 978-80-87293-22-5

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ: Mezinárodní seminář o zooterapiích: Tvorba metodiky. 2004, Sdružení Filia Brno. 90 str. ISBN: 80-239-3591-7

SVOBODOVÁ, I. a kol.: Praktické využití psů v zoorehabilitaci. 2011, Česká zemědělská univerzita v Praze. 193 str. ISBN: 978-80-213-2197-7

ŠONKOVÁ, R. Welfare v ekologickém zemědělství - Šance pro lepší život hospodářských zvířat. 2006, Ústav zemědělských a potravinářských informací. 29 str. ISBN: 80-7271-176-8

TAYLOR, D.: Velká kniha o kočkách. 2005, Knižní klub. 216 str. ISBN: 978-80-242-2337-7

VELEMÍNSKÝ, M. a kol.: Zooterapie ve světle objektivních poznatků. 2007, Dona. 335 str. ISBN: 978-80-7322-109-6

VELENSKÁ, N.: Chováme exotické mazlíčky. 2014, Arista Books. 203 str. ISBN: 978-80-87867-14-3

VELENSKÁ, N.: Hlodavci. 2007, Robimaus. 167 str. ISBN: 978-80-903-3572-1

VESELOVSKÝ, Z.: Etologie: Biologie chování zvířat. 2005, Academia. 407 str. ISBN: 80-200-1331-8

WEBSTER, J.: Životní pohoda zvířat: kulhání k ráji. 2009, Práh. 291 str. ISBN: 978-80-7252-264-4

ZENTRICH, J. A.: Apiterapie. 2003, Eminent. 173str. ISBN: 80-7281-104-5

Internetové zdroje:

AOVZ.cz, 2007: O asociaci Dostupné na:

http://www.aovz.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=81

Naposledy navštíveno 11. 1. 2015

Achatinaweb.cz, 2015: Node Dostupné na: <http://www.achatinaweb.cz/node/269> Naposledy navštíveno 2.6.2015

Animalia-life.com, 2015: Animals world Dostupné na: <http://animalia-life.com/odin/ragdoll/ragdoll1.html> Naposledy navštíveno 21.6.2015

Ararauna.cz, 2014: Atlas Dostupné na: <http://www.ararauna.cz/atlas/> Naposledy navštíveno 21.2.2015

BioLib.cz, 2014: Taxonomický systém Dostupné na:

<http://www.biolib.cz/cz/taxon/id14772/#system> Naposledy navštíveno 18.2.2015

Biorezonance.cz, 2015: Kočka biorezonátor Dostupné na :

http://www.biorezonance.info/cz_zaj_kocka_biorezonator.php Naposledy navštíveno 1.6.2015

Canineconcernscotland.org.uk, 2014: About Dostupné na:

<http://www.canineconcernscotland.org.uk/#!/about/aboutPage> Naposledy navštíveno 10. 2. 2015

ElvaHelp.cz, 2014: Canisterapie Dostupné na:

<http://www.elvahelp.estranky.cz/clanky/canisterapie.html> Naposledy navštíveno 23.1.2015

Esaat.org, 2015: Home Dostupné na <http://www.esaat.org/> Naposledy navštíveno 23.5.2015

Fawc.org.uk, 2009: Five freedoms Dostupné na: <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>
Naposledy navštíveno 14. 1. 2015

Huculové.cz, 2014: Huculský kůň Dostupné na: <http://www.huculove.cz/Huculsky-kun.html>
Naposledy navštíveno 11.1.2015

Chov zvířat.cz, 2014: Kočky Dostupné na: <http://www.chovzvirat.cz/kocky/> Naposledy navštíveno 14.1.2015

Chs.unas.cz, 2009: Společnost Dostupné na: <http://chs.unas.cz/index.php?strana=spolecnost>
Naposledy navštíveno 11. 1. 2015

Iahaio.org, 2014: Declaration, Dostupné na:
<http://www.iahaio.org/new/index.php?display=declarations> Naposledy navštíveno 14. 1. 2015

iFauna.cz, 2014: Články Dostupné na: <http://www.ifauna.cz/clanky/> Naposledy navštíveno 22.2.2015

Lamacentrum.cz, 2014: Všechno o lamách Dostupné na :
<http://www.lamacentrum.cz/Vsechno-o-lamach.html> Naposledy navštíveno 24. 2. 2015

Lamafarma.cz, 2008: O nás Dostupné na: <http://www.lamafarma.cz/index.php?clanek=34>
Naposledy navštíveno 11.1.2015

Papouščí zoo.cz, 2014: Chované druhy Dostupné na: <http://www.papouscizoo.cz/chovane-druhy-papousku--4.html> Naposledy navštíveno 30.1.2015

Pet Partners, 2015: About Us Dostupné na: <http://www.petpartners.org/about> Naposledy navštíveno 23.5.2015

Pets As Therapy, 2012: About a charity, Dostupné na: <http://www.petsastherapy.org/about-us/about-the-charity> Naposledy navštíveno 23. 3. 2015

Podané ruce, 2012: O nás, Dostupné na: <http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/o-nas/> Naposledy navštíveno 14.4. 2015

Sbírka zákonů České republiky. Praha: Ministerstvo vnitra, 1934-2008. ISSN 1211-1244

Scas.org.uk, 2013: About us, Dostupné na: <http://www.scas.org.uk/about/> Naposledy navštíveno 2. 3. 2015

Srdcem pro kočky.cz, 2009: Kočičí plemena, Dostupné na: <http://www.srdcemprokocky.cz/?q=node/1973> Naposledy navštíveno 21.6.2015

Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík o.s., 2014: Canisterapie, Dostupné na: <http://www.canisterapie.org/c-25-canisterapie.html> Naposledy navštíveno 2.4.2015

Worldanimalprotection.org, 2014: Take action, Dostupné na: <http://www.worldanimalprotection.org/take-action/back-universal-declaration-animal-welfare> Naposledy navštíveno 19. 2. 2015

Zoo-olomouc.cz, 2015: Galerie, Dostupné na: [http://www.zoo-olomouc.cz/app/galerie/100/600?animals\[offset\]=60](http://www.zoo-olomouc.cz/app/galerie/100/600?animals[offset]=60) Naposledy navštíveno 21.6.2015

Zoo-ostrava.cz, 2015: Novinky, Dostupné na: <http://www.zoo-ostrava.cz/cz/novinky/880-v-zoo-se-otevrela-nova-expozice-voliera-papua/> Naposledy navštíveno 31.5.2015

13. Seznam zkratek:

AAT – Animal Assisted Therapy

AAA – Animal Assisted Activities

AAE – Animal Assisted Education

AACR – Animal Assisted Crisis Response

CTA – Canisterapeutická asociace

IAHAIO - International Association of Human – Animal Interaction Organization

ESAAT - European Society for Animal Assisted Therapy

AOVZ - Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

ČHS - Česká hiporehabilitační společnost

FAWC – Farm Animal Welfare Council

WSPA – World Society for the Protection of Animal

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ľubica Oczková
Katedra:	Katedra biologie
Vedoucí práce:	Mgr. Kristýna Janišová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Terapie se zvířaty se zaměřením na canisterapii
Název v angličtině:	The Animal – assisted therapy with focus on canistherapy
Anotace práce:	Práce se zabývá terapiemi se zvířaty se zaměřením na canisterapii. Cílem je zmapovat organizace zabývající se animoterapií a právní předpisy zabývající se ochranou zvířat při veřejném vystoupení. V části zaměřené na canisterapii je popsána její historie v České republice a ve Velké Británii, dále srovnání dvou organizací zabývající se canisterapií v těchto zemích. V poslední části jsou uvedeny názory a zkušenosti aktivních canisterapeutů z České republiky a USA.
Klíčová slova:	animoterapie, ochrana zvířat, historie canisterapie
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the animal-assisted therapy with a focus on canistherapy. The goal is chart organizations occupied with animal therapy and law regulations deals with animal protection on public appearance. In part aimed at canistherapy is described history in Czech republic and in the Great Britain and comparison of two organizations in these countries. In the last part, the views and experiences of active called canistherapists the Czech Republic and the USA .
Klíčová slova v angličtině:	animal therapy, animal protection, history of canistherapy
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	56
Jazyk práce:	Čeština